

KRISTIЈAN GALVES

**UBITI
LEONARDA
DA VINČIЈA**

Preveo sa španskog
Igor Marojević

■ Laguna ■

Naslov originala

Christian Gálvez

MATAR A LEONARDO DA VINCI

Copyright © Christian Gálvez, 2014

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Knjiga br. 1

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Almudeni, ljubavi

Vinci, tu victore.

Vinci colle parole un proprio cato.

Tal che dell arte tua ogni autore
resta del vostro stil vinto e privato.

Vinči, ti pobeđuješ.

Pobeđuješ rečima poput pravog Katona.
A tvoja veština je takva da sve druge autore
Svojim stilom poražavaš i zasenjuješ.

NEPOZNATI AUTOR

Autorova napomena

Ovaj roman inspirisan je stvarnim događajima. Predstavlja plod višegodišnjeg rada, putovanja, poseta brojnim arhivima, bibliotekama i muzejima. On je plod minucioznog istraživanja, sakupljanja podataka iz raznih izvora i rekonstruisanja stvarnih događaja.

1

2. maj 1519,
imanje Klos Lise u Amboi

– Veličanstvo, Leonardo da Vinči je na samrti.

Za samo nekoliko trenutaka pretrčao je široke stepenice koje su vodile do prvog sprata imanja Klos. Francuski kralj Fransoa Prvi ignorisao je kraljevski protokol kako bi što pre dospeo do kreveta u kojem je ležao njegov prijatelj.

Dva dana ranije, nije ni načas oklevao da ostavi suprugu Klaudiju u pouzdanim rukama čim su se razjasnila sva pitanja oko zdravstvenog stanja njegovog četvrtog sina i budućeg naslednika kuće Valoa–Angulema. Njegovo poverenje u usluge zamka Sen Žermen an Le bilo je bezgranično.*

I tamošnji glasonoša bio je škrt na rečima i direktan: „Veličanstvo, Leonardo da Vinči je na samrti.“

Nije bilo potrebno ništa dodati. Fransoi Prvom i Klaudiji bilo je dovoljno da se zgleđaju i shvate kako nepredviđeni događaj može imati samo jedan ishod. Kao kralj, kum, kao učenik i prijatelj, vladar će prisustvovati izdisanju velikog majstora iz Firence.

* Jedan od poseda francuske dinastije, smešten blizu Pariza. (Prim. prev.)

Proveo je dva dana u putovanju bez odmora, idući ka Leonardu i razmišljajući o poslednjim događajima. Prošle su samo tri godine otkako je Fransoa Prvi od Valoe i Anguleme trijumfalno ušao u Milano nakon što je u bici kod Marinjana pobedio Švajcarsku konfederaciju, koja je do tada tvrdila da ima vlast nad Milanskim vojvodstvom. Plamen njihove žudnje za teritorijalnim proširenjem ni na trenutak nije uspalo um mladog kralja, zaljubljenika u književnost i umetnost. Razumno je zahtevao tek osnovne stvari: ono što je po nasledstvu pripadalo njegovoj supruzi Klaudiji, kćeri Luja Dvanaestog Orleanskog, prethodnog kralja Francuske. Tada se u Milanu nalazio Leonardo, svakim danom sve više starac, ali i dalje dovoljno čio da se odvaži na još jednu pustolovinu: da ponovo pređe granice svoje zemlje i, ovog puta, prihvati poziv ni manje ni više nego kralja. Postaće njegov prvi slikar, prvi inženjer i prvi arhitekta. Doduše, Fransoa je za njega u to vreme imao i drugačije planove. Mnogo više nego kao izvršilac javnih poslova, Leonardo mu je bio potreban kao savetnik, prijatelj, otac.

„Možeš da radiš šta god ti volja“, bile su kraljeve reči upućene Leonardu, koji je, čim je stigao u novo seosko boravište, još pre no što je posluga raspakovala njegove potrepštine i boje počeo da osmišljava svoju novu radionicu.

„Kako da se oprostiš od nekog kad nisi spreman za to i kada osećaš da ti je ostalo još toliko stvari da поделиš s njim?“, razmišljao je kralj dok se peo stepenicama na prvi sprat kuće u kojoj je tri godine ranije odseo njegov italijanski prijatelj.

U tom zdanju od crvene cigle i škriljca trenutno su bili svi: njegovi malobrojni prijatelji, posluga, deo kraljevskog dvora smešten u Amboi. Kada je ušao u prostoriju, nije želeo da prekine ritual u kojem je, ležeći na krevetu, učestvovao starac. Kralj je docnije shvatio da se Leonardo, koji se uvek kolebao između vere i razuma, najpre ispovedio a zatim

primio poslednje pričešće, dokaz da se život sina Vinčija sasvim primakao kraju.

Pogledao je po sobi. Kao da se ništa nije promenilo. Pisaći sto njegovog prijatelja i dalje se nalazio naspram prozora, tamo gde ga je on video poslednji put kako piše. Sa desne strane i dalje je bio kamin, koji nije delovao kao da je korišćen u poslednje vreme.

Čim je sveštenik obavio posao u ime Boga, pomerio se od kreveta kako bi pustio kralja Francuske da se približi. Ako je u kuću i stigao u žurbi, ona se sada pretvorila u niz dugih, teških, sporih, opreznih koraka kojima je iskazivao poštovanje. Dok je Leonardo pomerao glavu, očigledno iznenađen neočekivanom posetom, Fransoa Prvi je usiljenim osmehom nagradio Maturinu, svoju kuvaricu, za društvo koje je pravila njegovom „ocu“. Bila je to glavna domaćica kuće u pravom smislu te reči. Ta dama već zašla u godine čekala je iz prikrajka, držeći ćebe, zabrinuta da bi se njen gospodar mogao prehladiti. Nagomilane bore na njenom licu, posledica ogromnog iskustva, činile su zbirku kakva se nije mogla naći ni u najboljim kolekcijama velikog mecene Lorenca de Medičija.

– Večerao je toplu supu – procedila je, sklanjajući pogled na kralja. Duboko ga je poštovala iako je njeno potpuno poverenje uživao njen gospodar.

Pored uzglavlja je sedeo Frančesko Melci. Leonardov verni lični sekretar proveo je pored njega samo dvanaest godina, ali nežnost, brižnost i prisnost učinile su ga desnom rukom velikog majstora.

– Sve je spremno, veličanstvo – rekao je kralju.

Vladar je odmah razumeo smisao njegovih reči. Leonardo je imao vremena da se odmori i pripremi za odlazak, te se podrazumevalo da je već spremio testament i da ga više ništa ne vezuje za svet živih.

Fransoa Prvi Francuski brzo je pogledao prema svom kraljevskom savetniku Fransoi Demulenu. Jedna od veština mladog regenta bila je sposobnost neverbalne komunikacije, koja je umela da bude veoma korisna u okolnostima poput trenutne. Već sledećeg trenutka, Demulen je tražio od pratnje koja je ispunjavala maleni salon, sada u ulozi glavne spavaonice, da omogući njegovom veličanstvu nekoliko minuta nasamo s Leonardom. Laganim pokretom ruke pokazao je da zatim mogu da ostanu kod njega ako budu želeli. Nije trebalo ništa kriti od onih koje je ujedinjavala ljubav prema Leonardu.

– *Mon père...* – bile su jedine reči koje se vladar Francuske odvažio da izgovori.

– Frančesko – rekao je veoma slabim glasom Leonardo, sa poverenjem koje je prevazilazilo svu uobičajenu formalnost. Zadržao je običaj da italijanizuje imena ljudi s kojima je razgovarao. – *Grazie* što ste obavili...

– Nema na čemu – prekinuo ga je Fransoa, ne želeći da starac uzalud troši snagu.

– Gde je Kaproti? Mislio sam da bi u ovakvom trenutku želeo da bude prisutan.

Bio je svestan da pitanje nije najprikladnije, ali morao je da ga na neki način potegne, a nije znao koliko vremena mu je ostalo.

Mladi Fransoa požurio je da odgovori. Znao je da je Salaj* svestan delikatnosti maestrovog zdravstvenog stanja.

* Đan Đakomo Kaproti da Oreno, Salaj („Đavo“), imao je u najmanju ruku ambivalentan odnos prema Da Vinčiju, kao i Da Vinči prema njemu. Salaj mu je pozirao za slike *Sveti Jovan Krstitelj* i *Bahus*, možda čak i za *Monalizu*, a na *Inkarniranom anđelu* Kaproti se pojavljuje sa udom u erekciji, što može da pojašni narednu repliku Galvesovog Leonarda. Mnogo veće Leonardovo poverenje od njegovih učenika uživao je ovde pominjani Frančesko Melci. (Prim. prev.)

Učinio je da Kaproti o tome bude obavešten pismom, na šta je kao odgovor dobio škrto: – Do toga je pre ili kasnije moralo da dođe.

Posredovao je oprezno i krišom pa poslanica nikada nije dopala šaka Leonardu. Fransoa je imao dovoljno želje da mu odgovori kad se već, uprkos zapuštenosti, Leonardo u testamentu veoma velikodušno setio Đana Đakoma Kaprotija Salaja. Tako je odlučio najveći genije kojeg je on ikad upoznao, ali Fransoa Prvi je želeo da Leonardo ne sazna za prepisku kako ne bi došlo do većeg zla. Jednom kralju nije bilo previše teško da laže.

– Đakomo je u Firenci. Završava neke poslove s novcem – ustvrdio je sa nametljivom uverljivošću. – Pošto ne bi mogao da dođe na vreme kod vas u Francusku, više sam voleo da ga ne uzbunjujem ovim tužnim događajem.

– Prokleti đavolji kovač! – viknuo je Leonardo, bučno se zakašljavši. – Sigurno je izvadio ud pa ga javno šeta i, u isti mah, čisti novčanike. Šta bi taj drugo i umeo!?

Fransoa je sklonio pogled kako bi sakrio osmeh. Zaverenički je osmotrio Maturinu ali je naišao samo na prekoran muk te je porumeneo. I dalje je pažljivo pratio scenu. Uprkos tuzi koja je ispunjavala prostoriju, iskrivio je usta u grimasu koja je mogla da se pretvori u smeh. Ali u sledećem trenutku, Leonardo je ponovo usmerio pogled spram kralja Francuske, kako je činio već više od dvadeset godina.

– Leonardo, *mon ami*, polako... – prošaputao je Fransoa, milujući kosu uznemirenog starca koji se lagano pomerao ispod pokrivača. – Ima li išta što bih mogao da učinim za vas, *maître*?

– Ne, veličanstvo. Više tu nema šta. Hteli su da ubiju Leonarda da Vinčija. U tome su na kraju, na ovaj ili onaj način, uspeali.

Majušne suze pomolile su se u ogledalima Maturinine duše. Frančesko Melci je odmahnuo glavom.

Što je vreme više prolazilo, Leonardu da Vinčiju bilo je teže da govori. Pokušavao je da polako odmeri dah koji je ispuštao bistro i racionalno, kao da je pronašao izum za artikulisanje neophodnih reči u pravom trenutku.

– Morate da mi oprostite, veličanstvo – zapanjen pogled Fransoe Prvog otkrivao je da ne razume slikarevu poniznu molbu. – Vi i svi drugi ljudi. Vi i sam Bog na nebu. Tražim oproštaj što moj rad nije imao vrednost koju je morao da ima. On je uvreda za Tvorca i za sve što je on stvorio...

Ovog puta su vlažne Leonardove oči postale staklaste. Vazduh sobe mirisao je na oproštaj i imao gorak ukus. Fransoa Demulen, oličenje protokola na kraljevskom dvoru, činio je divovske napore da ničim ne promeni svoje držanje. Nije spadao u one koji su uživali poverenje velikog firentinskog majstora na samrti ali mu je bio naklonjen samo zbog načina na koji se ophodio prema svom učeniku i, u isti mah, gospodaru Francuske. Tek nekoliko meseci nakon što se smestio na jednom od francuskih poseda Fransoa Prvog, nadareni italijanski umetnik zračio je najiskrenijom zahvalnošću zbog mecenstva sa kakvim se nije moglo uporediti nijedno koje je doživeo u rodnoj zemlji.

– Nisam ja neko ko treba da daje savete jednom kralju. To je posao za druge koji će ga, vrlo moguće, obaviti bolje od mene – rekao je Leonardo, pokazavši jedinom pokretnom rukom ka Fransoi Prvom, koji se u tom trenutku prenuo iz misli. – Ali dopustite da vam kažem, veličanstvo, da u sopstvenoj mladosti morate pokušati da obezbedite ono što će smanjiti štete vaše starosti. Pošto ste ljubitelj književnosti i umetnosti koji smatra da je mudrost jedina hrana starosti, učinite u mladosti sve što je moguće i nemoguće da vam toga u starosti ne manjka.

– Tako ću i učiniti, *maître* Leonardo...

Kao da mu se svezao jezik. Čak ni kada se borio sa šezdeset bronzanih topova protiv dvadeset hiljada vojnika koji su pripadali trima grupacijama Konfederacije u bici za Milano, nije ovako ostao bez reči.

– Keko, prijatelju – obratio se Leonardo Melciju – raspolažite svime za šta i kako smo se dogovorili. Sada ste vi zaštitnik. Pauze između reči bile su svaki put sve duže.

– Tako ćemo i učiniti, maestro – Francésko je klimnuo glavom više osećajno nego poslovno. – Sve je spremno. Možete počivati u miru.

Leonardo se okrenuo prema svojoj vremešnoj služavki. Pre no što je progovorio, zagrlio ju je ogromnim osmehom. Maturina je brisala suze maramicom koja će joj za nekoliko dana biti predata na poseban način.

– Maturina, prosledite moje komplimente Batisti de Vilanisu, koji vodi brigu o Milanu i o Salaju. A vama, moja verna drugarice, zahvaljujem na svakoj reči podrške koju ste mi uputili – ni kašalj velikog majstora nije umrljao nežnost trenutka. – Ponekad kao što reči imaju dvostruko značenje, odeća je opšivena dvostrukim štoфом.

Niko, pa ni Maturina, nije razumeo poslednju Leonardovu rečenicu. Niko se nije u isti mah naročito potrudio da razotkrije zagonetnost njegovih reči. Pre ili kasnije, neko će se iznenaditi otkrivši to značenje, ili će veliki majstor poneti ishod enigme u grob.

– Leonardo, naredio sam da se započne rad na vašem projektu. *Château** Šambor će početi da se gradi čim bude-mo imali sve što nam za to bude neophodno. Domeniko je nestrpljiv da vizualizuje vaš arhitektonski rad spojen sa merdevinama od dvostrukog propelera. Francuska i Italija

* Franc.: zamak. (Prim. prev.)

su jednodušne. Iako je teško to stvoriti pošavši ni od čega, uveravam vas da će projekat biti uspešan, *mon ami*.

Fransoa Prvi mu je poklonio te lepe reči. Odlično je znao da Leonardo neće stići da vidi svoj rad, pa čak ni zalazak sunca. Sve i da je tako, bio je siguran da će lepa vest obradovati njegovog osetljivog prijatelja. Međutim, kralj nije očekivao da čuje ono što će biti izgovoreno.

– Veličanstvo, nisu me porazile poteškoće izazova. Porazilo me je jedino vreme... – rekao je Leonardo, ne pridajući značaj vesti o Šamboru.

– *Maitre*, više volim da me zovete Frančesko – odgovorio je kralj skromno, što je Leonardo umeo da nagradi najtoplijim pogledom.

– Tako će i biti, dragi Frančesko. Tako će i biti – i sklopio je oči. – Keko... približite se...

Njegov pomoćnik se brzo primakao. Tim gestom Frančesko Melci naglasio je prisustvo kralja Francuske, koji je pak namerno prevideo odsustvo formalnosti.

– Recite mi, učitelju... Šta vam treba? – pitao je, kao da se vreme zaustavilo samo kako bi on zadovoljio svog instruktora.

– Samo zagrljaj, prijatelju moj. Samo zagrljaj – odgovorio je Leonardo delikatnom bojom glasa.

Melci se toliko nežno privio uz telo svog učitelja da bi svaki ljubavni par koji bi to video bio ljubomoran. Međutim, scena nije imala veze sa libidom ali jeste sa nežnošću, poštovanjem, divljenjem i, ponajviše, bolom.

– Keko, prijatelju moj. Ne budite tako tužni – Leonardo je lepim rečima želeo da umiri svog mladog poklonika. – Biću živ kad god budete pričali o meni. Sećajte me se – rekao je i, sa mnogo zavereništva, namignuo mu.

Leonardo je tako uzdahnuo da su svi odmah mogli da znaju da on neće ugledati novu zoru i da mu život izmiče

nakon tolike patnje i progona; nakon toliko šifrovanih poruka i toliko tragova, četkicom ili ne, ostavljenih istoriji. Leonardo da Vinči išao je ka sopstvenom kraju.

– Frančesko... prijatelji... Kucnuo je čas – divljenja dostojan i u isti mah ranjiv, Leonardo je bio spreman za kraj – da nastavite bez mene.

– Učitelju! – viknuo je Melci, ne prikrivajući jecaj.

– *Maître... Mon père...* – te kraljeve reči utapale su se u njegovo more suza ali i u okean plača svih prisutnih.

– Došlo je vreme... da poletim...

I poleteo je, više i dalje no ikad. Bio je to let bez povratka na koji ćemo svi, pre ili kasnije. Prostoriju je napala grobna tišina.

Kao da je video duha, Fransoa Demulen se okrenuo i tiho otišao do vrata koja je veoma oprezno zatvorio kada je izašao napolje.

Maturina je suzama natopila maramicu.

Fransoa Prvi je ćutao. Bila je to veoma rečita, kurtoazna tišina puna divljenja.

Frančesko Melci, Keko, pao je na pod, sećajući se zavereničkog namigivanja.

Privezan za zemlju, Leonardo da Vinči osvojio je nebo.

2

*29. maj 1476,
podzemne tamnice palate Podesta, Firenca*

Leta gospodnjeg 1476, ruka je naporno radila na hladnom i vlažnom kamenom zidu jedne od zatvorskih ćelija, u najnižim prostorijama Podeste, buduće palate Bargelo, smeštene na nešto više od pet stotina metara od samog centra Firence. To zdanje još izdaleka bilo je prilično prepoznatljivo, budući da je njegov toranj sa grudobranom bio jedan od najviših u gradu. Tamo je predsedavao glavni gradski sudija, stranac izabran sa ciljem da bude pravičan i objektivan. Na pročelju je jedan zapis upozoravao na značaj Firence:

Firenca je puna nezamislivih bogatstava.

Ona pobeđuje svoje neprijatelje i u ratu i u građanskim nadmetanjima.

Ona uživa naklonost Sreće i njeno stanovništvo je moćno.

Sa uspehom gradi i osvaja zamkove.

Vlada morima i zemljom i čitavim svetom.

Pod njenom vladavinom, cela Toskana pliva u sreći.

Kao i Rim, Firenca uvek pobeđuje.

Ruka je sve vreme urezivala na isti način, kako bi se ono što je urezano sjajilo i kako bi mogla da se razvije i naredna ideja. Tuđ svemu što ga je okruživalo, izgledalo je kao da dvadesetogodišnji vlasnik te ruke drži nastavu nepostojećim učenicima umesto da kuje nemoguć plan za beg. Horizontalne linije na kraju su se uvek račvale a od svake nastale linije neizbežno je nastajalo dve ali je takvo grananje kamena imalo jedan jedini cilj. Ostali iz ćelije nisu znali šta ga kontroliše, njegova opsesivna tvrdoglavost ili genijalnost koja mu je sve više izbijala iz pora.

Baćino, ranije krojač a sada takođe samo zatvorenik, nije se usudio da ga nešto pita. Savršeno je znao da bi odgovor čoveka koji se nalazio na samo nekoliko metara od njega bila tišina. Takva je bila njegova usredsređenost. Ipak, nije ni bilo neophodno izgovoriti bilo koju reč da bi se odgonetnula misterija koja se lagano širila kamenom ćelijom. Računao je mogućnosti; „računao moguće budućnosti“ – tim rečima bi mu odgovorio zatvorski drug. Baćino je to već dobro znao. Video ga je kako na sličan način dela u radionici Verokio, koja je pet godina ranije smeštena u kasarnu San Mikele Visdomini u Ulici Bufalini, gde je jednom mesečno po naređenju učitelja Andree nosio zakrpljenu đaćku odeću. Radionicu je bilo lako pronaći, jer je bar petnaest malih zdanja u njenom okruženju bilo uništeno zbog neizbežne izgradnje buduće palate Stroci pa je odeću koju je nosio morao da štiti od prašine koja se podizala.

Ali Baćinu to nije bilo važno, budući da je, po njegovom mišljenju, a verovao je u Svemogućeg, postojala samo jedna sudbina koja mu se, u trenutku i na mestu gde su se nalazili, činila vrlo blizu. Ako je tako Gospod odlučio, on će to pokorno prihvatiti. Mada nije mogao da porekne da je deo njegovog duha želeo da se vrati u četvrt kod crkve

Orsanmikele gde je nedavno pokrenuo posao, vlastitu prodavnicu. Na svoj način pokušao je da pomogne ostalima u ćeliji, proučavajući moguće slabosti kupolaste ćelije u kojoj su se nalazili. „Premala je za četvoricu. To je neljudski“, pomislio je.

Odjednom je pogledao Tornabuonija u njegovoj crnoj odeždi, dok se ovaj odmarao u naspramnom uglu sa rukama na glavi, kao da je oplakivao svaki trenutak života koji mu je izmicao pod beskonačnim slojevima stenja i vlage. Bačino nije želeo da tim lažnim imputiranjem umrlja njegovo čisto prezime. Njegova rođaka bila je upravo Lukrecija Tornabuoni, supruga Pjera de Medičija i majka Lorenca de Medičija. Tornabuoni je, definitivno, bio u srodstvu sa najjuticajnijom ženom najmoćnije porodice svih italijanskih država.

Dva meseca ranije, četiri dana pre dvadeset četvrtog Leonardovog rođendana, jedna koliko anonimna toliko i kukavička ruka odškrinula je Pandorinu kutiju jednog od sporednih kovčega Stare palate. Nisu bile poznate pobude te osobe, tek, ona je pokrenula ceo jedan mali rat. Lažna optužba bila je predata na najosetljivijem mestu čitavog grada Firenze: u kameno poštansko sanduče, u Usta istine, *tamburo*. Obična poruka sa detaljnom optužbom, i imenima i prezimenima, bila je dovoljna da se počne s progonom oklevetanih, i da oni budu bar izvedeni pred lice pravde. Beležnički dokument biće odbačen za nekoliko nedelja ukoliko ne bude potkrepljen konačnim dokazima i važnim svedocima koji se ne bi krili u anonimnosti.

Absoluti cum condizione ut retamburentur.

Odlazak u zatvor bio je prilično groteskan, sa prijemom u palatu kao stalnim psihološkim pritiskom. Čim su ušli

na vrata nesavladive tvrđave, u dvorištu ih je dočekaao niz optužujućih murala, veoma jasnih i nedvosmislenih, na kojima su zločince zbog njihovih greha mučili đavoli na putu do pakla.

Kada su već neko vreme proveli unutra, strepnja je počela da se odbija o niske stropove zatvora. Da li će se neko pojaviti? Da li će biti osuđeni? Ili će, nasuprot tome, biti oslobođeni, jer im je zločin podmetnut? Šta god da se desi, svima je bilo jasno da će posejana sumnja nauditi njihovom ugledu. Bilo je dovoljno da se tekst koji je ubačen u *tamburo* raširi od usta do usta:

Beležim Vam, signori Officiali, nepobitnu činjenicu, naime, da Jakopo Saltareli, brat Đovanija Saltarelija, živi sa potonjim u zlatari Vakereča, preko puta tambura: oblači se u crno i ima nekih sedamnaest godina. Dotični Jakopo bio je saučesnik u mnogim poganim radnjama i, po svom nahođenju, zadovoljio je one osobe koje bi mu tražile takav vid poroka. I na taj način je zabeležio brojna učesća, naime, poslužio je desetinama osoba o kojima znam mnogo, a ovde ću ih nabrojati samo nekoliko: Bartolomeo di Paskino, zlatar, koji živi u Vakereči; Leonardo di ser Pjero da Vinči, koji živi sa Verokjom; krojač Bačino, koji živi u Orsanmikeleu, u onoj ulici sa dve velike prodavnice zakrpa, a koji vodi ložu Čerki; nedavno je otvorio krojačku radnju; Lionardo Tornabuoni, zvani Teri, koji se oblači u crno. Ovi su počinili sodomiju sa rečenim Jakopom, i to svedočim pred Vama.

Dvomesечно ispitivanje, mučenje i ponižavanje polako su uništili moral optuženih. O svoj brizi najpre je progovorio Bartolomeo, zlatar iz Vakereče.

– Šta će biti s nama? – pitao je, više brinući za sopstveno dostojanstvo nego za dostojanstvo ostalih.

– Ne verujem da će, posle svega što se dogodilo, da nas provedu ulicom sa zakrpama na kojima piše „sodomista“. Mučiće nas. Koliko god optužba bila lažna, i zera istinitosti biće dovoljna da nas uštroje. Ili to, ili će nas pravo na lomaču.

Glas je bio odlučan. Oči nisu ispratile smer upravo izgovorenih reči. I dalje je zavisio od misli koje su išle u različitim pravcima, pretvarajući se u razne, uglavnom loše mogućnosti. Bartolomeo je brigu zamenio strahom:

– Mučiće nas i spaliti!? Zbog obične anonimne optužbe lišene dokaza!?

Njegova pritužba mogla se čuti metrima dalje od ćelije, ali nije bila važna ni novim stanarima podruma, ni retkim noćnim oficirima i starateljima samostanskog morala. Bačino je počeo da se moli. Bio je tako siguran u sopstvenu nevinost da je znao da može doseći samo raj, ali molitva nikada nije bila naodmet.

– Mene je strah samo od jedne mogućnosti – umešao se Tornabuoni, pokušavajući da zrači vedrinom koja nije imala nikakve veze sa njegovim trenutnim stanjem. – Ukoliko policija podmiti Saltarelija i bude svedočio protiv nas, klevete koje su se prosule na nas proglašiće istinom i imaćemo velikih nevolja. Jakopo je nezreo, ima sedamnaest godina i ne verujem da bi mu bilo drago da na njega pokazuju prstom na ulici kao na psa koji voli da ga bičuju udom.

– Misliš da će se prodati za šaku florina*? – žurno se raspitivao Bartolomeo.

– Ne mislim – odgovorio je, premišljajući se, Tornabuoni.

* Moneta kovana u Firenci od 1252. godine, čije kopije su u trinaestom i četrnaestom veku pravljene u raznim evropskim državama. U petnaestom veku zamenjena je venecijanskim dukatom. (Prim. prev.)

Bačino je prekinuo molitvu. Oči su mu bile iskolačene. Nije mogao da veruje o čemu razgovaraju njegovi zatvorski drugovi, ako ne i prijatelji, dok trpe zatvorske dane pune bičevanja i još gorih kazni.

– Neznalice! – viknuo je, kao da odjednom želi da inicira neki hrišćanski ritual. – Zar ne shvatate? Ako je Juda izdao našeg Gospoda za šaku srebrnjaka, šta li tek neće biti spreman da uradi taj junoša za koga svakog živog baš briga? Proklet nek bude, ubiće nas na trgu! Bože moj, imaj milosti.

– Bog je gluv.

Glas inženjera koji je metalnim šilom orao kamen ponovo je presekao jalovu ali žustru raspravu u skućenom prostoru zatvorskog smeštaja. Zvučao je spokojno i samouvereno, i to ne samo prividno. Ubeđenost u sopstvene reči i vedrina s kojima ih je izgovorio nisu bile svojstvene za tako zabrinjavajuće okolnosti:

– I malo tišine, *per favore*. Pokušavam da se usredsredim. Nije lako nekom nepismenom poput mene da održi vedrinu svojih misli ako stalno govorite gluposti.

– Gluposti? – uvređeno je pitao vernik Bačino. – Barem se kladimo u vezi sa našom budućnošću. Ne pokušavamo da pohlepno zgrabimo sudbinu rukama i šilom i ovladamo njome, ignorišući društvo koje je nepravično optuženo, kao i ti, i koje te okružuje.

Iako među njima nije bilo prisnijeg odnosa, nikada ranije nisu se tako ophodili jedan prema drugom. Sve je do tada bilo sušta ljubaznost i uviđavnost. Međutim, strah i neizvesnost polako su uticali na one najslabije i najnesigurnije, kakav je bio Bačino.

– Usta su ubila više ljudi nego mač, dragi Bačino – izgovorio je glas. I dodao: – Sloboda je najveći dar prirode. Čim se rodi vrlina, zavist dođe na svet da bi je napala; i upamtite

šta vam govorim, prijatelji moji, pre ćete naći telo bez senke nego vrlinu bez zavisti.

– De-de, prijatelju moj, nije trenutak za filozofiranje – rekao je Bartolomeo. – Šta misliš da radiš?

Nekoliko trenutaka jedino što je prkosilo tišini prostorije bio je zvuk kamenih krhotina koje su padale na pod učinkom neumornog šila. Niko nije očekivao da će čuti ono što će glas izgovoriti. Nije to bio predlog. Bila je to odluka.

– Ja, Leonardo da Vinči, mislim da pobeđem iz ovog zatvora. Pre bih bio mrtav nego da mi uskrate slobodu.

U međuvremenu, na sto dvadeset kilometara odatle, bilo je na tik da se pojavi otelovljenje novog predstavnika Neba na Zemlji da poništi njegov Konačni sud.

3

*Godina 1476,
bazilika San Domenico, Bolonja*

Sve bilo je tišina. Mir i učenje. Otkako je, dve godine ranije, napustio očevu kuću u kojoj se rodio u Ferari, spokoj samostana San Domenika u gradu Bolonji poslužio mu je da sabere misli. Tišina je savršeno usmeravala njegovu božansku misiju. Užase poput prokletstva ljudskog bića ili sve češćih preljuba u nekim previše slobodoumnim italijanskim državama počeo je da doživljava blaže, zahvaljujući duhovnom zadovoljstvu koje mu je omogućavala samoća.

Njegov deda Mikele bio je zaslužan što je jednog lepog dana otkrio Bibliju, koja će zauvek promeniti njegov um i dušu. Radeći kao lekar vojvodske porodice iz Ferare, Mikele je računao na prilično sigurne novčane prilike i nije morao da se plaši troškova kada je trebalo podučavati njegovog malenog ali radoznalog unuka.

Žedan saznanja, proždirao je tomove Platona, Aristotela, Petrarke i Svetog Tome. Malo-pomalo, realnost je postajala sve jasnija. Ali, na nesreću, njegov mentor je izdahnuo pre nego što je štićenikovo obrazovanje bilo upotpunjeno. Šesnaestogodišnji mladić, već sasvim iniciran u teologiju,

odlučio je da oda počast svom dedi, jedinom članu porodice koji je bio na njegovoj strani, i to je učinio sasvim neočekivano, budući da je njegov otac bio ubeđen da će mu sin biti dobar lekar.

Ferara mu je bila tesna. Nalazila se u blizini Venecije, ali drugi politički i ekonomski centri poput Milana ili Firenze bili su mu daleko, dok je nesumnjivo središte katoličanstva, Rim, bilo još dalje. U to vreme su, sa jedne strane, rasla verska trvenja koja su dovela do rađanja ekumenske ideologije koja je osporavala autoritet samog pape; sa druge, nastupilo je razdoblje krupnih kulturnih promena koje su, na izvestan način, vodile italijanske države potpunom uništenju.

Italijanski narod kao da je učestvovao u cvetanju svojevsne zlatne epohe. Još samo u usmenim predanjima postojali su prispomeni na Stogodišnji rat zbog kojeg su najznačajnije banke u Firenci propale. Nije više bilo ni straha od nove pošasti crne kuge, koja je stoleće ranije pomela čitave gradove. Italijanski narod ponovo se rađao. Ali za jednog mladića iz Ferare, koji je želeo da probudi grešnike i razdrma svet, renesansa nije bila dovoljna. Sodomija, za koju je reč u jedanaestom veku skovao benediktinski opat Petar Damjan, počinjala je da gospodari najboemskim društvenim klasama. Svaki polni čin koji ne bi bio u vezi sa reprodukcijom postaće predmet zemaljske i nebeske kazne. Toga danas ima još više, sa najezdom *firencera*, muških simpatizera analnog seksa iz Firence, kolevke Pjera di Kozima de Medičija – Pjera Nadutog.

Odlučio je. Njegova misija bila je blagoslovena. Sačekao je prikladan trenutak, koji je brzo stigao. Sedam godina strpljenja nije bilo ništa u poređenju sa svim onim što je trebalo da uradi. Za to vreme, Pjero di Kozimo de Mediči umro je od gihta i nasledio ga je Lorenzo de Mediči, zaljubljenik u

umetnost i mecenstvo, koji je, po mnogima, obezbedio razdoblje kulturnog i duhovnog bogatstva. Venecija je ponovo izgubila Negropont od otomanske vojske. Izvan italijanskih granica, krune Kastilje i Aragonije su se brakom Izabele od Kastilje i Fernanda od Aragonije ujedinile u odlučnu katoličku monarhiju.

Godine 1474. pojavio se znak kakav je i čekao od nebesa. Konačni okidač bila je propoved jednog oca avgustinca u gradiću Faenci, pedesetak kilometara jugoistočno od Bologne. Napustio je utočište koje je imao kod svog oca i preselio se u Bolonju. Bio je to samo stepen u preciznom planu koji je polako kovao.

Porodici je ostavio samo kratku poruku, pošto mu je bol usled odvajanja od voljenih bića ublažavala tek duboka ljubav prema novoj mesijanskoj misli koja je sazrevala u njemu.

Molim vas, dakle, voljeni oče, da stavite tačku na žalopojke i ne pokušavate da mi probudite veću bol i žalost od onih koje već osećam. uskoro će se završiti ovi dani u kojima je rana sveža i nadam se da će posle toga i vas i mene utešiti milost ovog sveta i slava drugog. Ne preostaje mi ništa drugo do da vam tražim da, kao muškarac, kako i dolikuje, utešite moju majku, koju, kao i vas, molim da mi date svoj blagoslov i revnosno ću se moliti za vaše duše.

Dve godine nakon ključne propovedi već je bio smešten u gradu Bolonji, u nastambi dovoljno povučenoj da nastavi sa neophodnim učenjem. Sve je bilo spremno za njegovo prvo pojavljivanje u javnosti. Upornost mu je omogućila velikodušnu priliku da služi misu, i to ništa manje no u bazilici San Domenika, jednoj od najvećih gradskih crkava.

„Nije ni moglo da bude drugačije“, pomislio je dok je čitao reči zabeležene na jednom papiru, koje će kasnije upamtiti. Nije mogao da razočara slušaoce, ali ni Svetog Domenika, osnivača reda dominikanaca, čiji su ostaci počivali na tom istom svetom mestu sa kojeg će on započeti svoju karijeru. A najmanje je, ipak, smeo da razočara Boga.

Stavio je kapuljaču sašivenu od čaršava farbanog u crno, jer je odbijao da nosi odeću neke druge boje, suprotnu koroti koju je osećao prema izgubljenim dušama, a on će pokušati da ih povrati oracijom. Stomak mu je pritiskan pojasom od tkanine, kao simbolom neporočnosti. Zarekao se da će držati službe kad je na sopstvenoj koži prvi i poslednji put osetio inat neuzvrćene ljubavi. Još je pamtio njeno ime: Laodamija Stroci. Sećao se, i dalje, i njenih očiju i kose. Nikada joj se nije dovoljno telesno približio da bi upamtio i njen miris. I kada je njegova ljubav bila neuzvrćena, zakleo se da više neće da se preda nijednoj ženi. Opasač koji je stezao njegovu odeždu neprestano ga je na to podsećao.

Nije bilo uvodnog rituala, ni pesme, ni pozdrava. Misa je održana izvan bazilike. Hiljade osoba pune iščekivanja nago-milale su se na Trgu Svetog Domenika. Na njihovim licima mogla se čitati nesigurnost kad su videle njegovu figuru kako se pojavljuje za predikaonicom u levom uglu hrama.

Krst kao pozdrav nestrpljivom dominikanskom skupu i okupljeni narod bili su dovoljni. I pored kapuljače mogao se nazreti ne baš najuobičajeniji prizor. Za utisak koji je ostavljala njegova pojava presudan je bio gotovo bolešljiv izgled uprkos mladim godinama, posledica prekomernog posta i stalnih bdenja. Upali obrazi, naglašene jagodice, usko čelo i krupan kukast nos pozivali su mnogo više na nepoverenje nego na veru.